

En hij doet dit op grond van het feit, dat hij heidensche wijsbegeerte speurt in die beschouwing. Hetgeen immer een deugd is — zoowel het speuren naar, als het verwerpen van dat heidendom. Waarom ook Kuyper's echte leerlingen ook in dit opzicht de voetsporen van hun meester drukken.

H.

C. V.

Aan een jongeren tijdgenoot.

No. 1.

Amice,

In het eerste nummer van „De Reformatie” — 24 Sept. 1920 — heb jij een beurt gehad. De toenmalige ds J. C. Rullmann schreef je een brief, naar aanleiding van het heengaan van ds J. C. Sikkels.

Sindsdien is je correspondent zelf van ons genomen. En de correspondentie met jou is gestaakt. Hoe dat zoo gekomen is, weet ik niet, en het doet er ook niet toe. Maar onze redactie van tegenwoordig wou wel, dat de brieven werden hervat. Ze oordeelde, dat jij daar wel voor voelen zou, en doet maar net, of jij niet intusschen ruim 19 jaar ouder bent geworden.

Ik wil 't wel probeeren; en als je soms bang bent, dat de correspondentie wat al te zeer van één kant komen zal, kun je me altijd ook van jouw kant schrijven. Je moet dat dan doen met gebruikmaking van 't adres van de redactie, want ik ben voorloopig niet van plan, mijn naam te noemen. We kunnen onze correspondentie beter „onpersoonlijk” houden vooraan; ze zeggen van jou, dat je wel eens te veel op personen let, of — te weinig. Ik weet niet, of dat waar is; en in elk geval geloof ik, dat jij op dit punt geen ander type vertoont, dan ik zelf en mijn konvint, toen wij nog in onze eerste jeugd waren. Maar goed, laat maar loopen. In elk geval zullen wij probeeren, met elkaar te praten zóó, dat de namen er niet toe doen.

Als pseudoniem heb ik gekozen: Adolphus Venator. Bij dat „Adolf”, hier op 'n latijnsch gezegd, hoef je niet aan eenigen buurman van over de grenzen te denken; en bij dat „venator”, hetwelk zooveel als „jager” beteekent, eerst helemaal niet. Aan hem niet, noch aan eenigen Nimrod van geregistreerd formaat. Och nee, ik dacht, toen ik dien naam voor onze correspondentie koos, alleen maar aan een opmerking, die Philalethes — compagnon in het dragen van een verzonnen naam — maakt in wat deftiglijk genaamd wordt: de Eerste Samenspraak van het „Examen van het Ontwerp van Tolerantie, om de Leere, in de Dordrechtse Synode, Anno 1619, vastgesteld, met de veroordeelde Leere der Remonstranten te vereenigen, voorgesteld in eenige Samenspraken, door een Genootschap van Voorstanders der Nederlandse Formulieren van Eenigheid geschreven, tot versterking van de Liefhebbers der Waarheid, om door de vlejende naamen van Liefde en Verdraagszaamheid van de Sulverheid des Euangeliums niet afgeleid te worden”, — hè hè, ik ben er. In deze eerste samenspraak zijn er vijf aan bod:

Orthodoxus, een Regtzinnige;

Pantanechomenus, een Alverdragende, zoo iets als wat je tegenwoordig Multatuli noemt, als je deftig doen wil, en dus een bok schiet; want de naam beteekent: vóór alles rust!

Adiaphorus, een Onverschillige;

Philalethes, een Waarheidlievende, dat schijnt nog weer wat anders te wezen dan een Regtzinnige; en:

Euruodius, een Breedeweghoudende, hetgeen met cultuur niets te maken heeft, weshalve ik, beducht voor misverstand, dezen naam niet wilde kiezen.

Welnu, Philalethes is het, die ergens, 't is op pag. 216, den naam van Adolphus Venator noemt. 't Is hausch niet meer dan toeval, dat hij nou net precies een citaat van Doctor Trigland ten beste geeft, Trigland, dien onze redacteur nog al eens ten tooneele gevoerd heeft. Onze vriend Philalethes was n.l. op de ketting gesprongen, omdat mijnheer Pantanechomenus, die er op stoffte, dat ie zich nooit kwaad maakte, blakende immers van 't-verdraagszaamheid, geprobeerd had, Trigland voor 't karretje der irenische broeders te spannen. Had Trigland niet in 1615 een tractaat geschreven, opgedragen aan de voorgangers van Bur-gemeester de Vlucht, en handelende over „de waare Moderatie en Verdraagszaamheid, die tot behouding van de Waarheid en Vrede in de Gemeenten Christi na Godes Woord onderhouden moet worden”? En had niet deze Trigland 4 proposities of stellingen over den vrede gegeven? En was niet de tweede van deze 4 stellingen precies naar den smaak van den irenischen Pantanechomenus geweest? Stond daar niet, dat men „om verscheyden manieren van eenige leerpointen te verklaren, ofte om verscheyden uytleggingen der Heilige Schrift, die met de Analogie des Geloofs niet en strijden, geen twist en moet maken, erken-nende gaerne de gaven, die God de Here andere in 't bequameijk te leeren, ende de Heilige Schrift te verklaren, medegedeelt heeft”?.

Ja, 't stond er hausch, en Pantanechomenus was er erg mee in zijn schik.

Maar Philalethes slaat hem 't Trigland-citaatje gauw uit handen: je ziet, amice, dat er — behoudens 't saamen spreken — niets nieuws is onder de zon. Wat wou u, meneer, zoo vraagt Philalethes, wou u Trigland voor uw syncretisme laten pletten? 't Zal

niet gaan: lees maar eens de vierde these van den goeden man, want daarin „leyt de knoop”:

„dat men alle den raadt des Heeren, suyerlyk, eenvoudelyk ende duydelijk leerende, alle valsche leerlingen ende uytleggingen der Heilige Schrift, die met de Analogie des Geloofs stryden, ernstelyk met Gods Woort moet wederleggen: ende den genen die se verdedigen, dryven ende anderen zoeken in te scheren, in Gods Gemeente niet en behoort te lyden”. O zoo! Je kunt, zoo wil Philalethes maar zeggen, je kunt in de kerk wel polyanachomenus, maar niet pantanechomenus wezen: je kunt wel veel verdragen, maar niet alles. Zeker, er komt veel vanzelf op 'n poofjes terecht, en je moet in de kerk elkaar niet kapittelen om een anderen aanpak van de kwesties. Maar als 't om fundamentele stukken gaat, dan moet je bedenken, dat als één schakel losgemaakt is, heel de keten „ter neder valt”. Wie de genadige verkiezing prijs geeft, loochent ook de zekerheid der zaligheid en de hoop der kinderen Gods; hij moet den mensch tot oorzaak van eigen zaligheid verklaren (de „vrije wil”); hij moet de bedorvenheid des menschen verzwakken, maar dan meteen Christus' betekenis verkleinen; en dat beteekent: 't fundament van het christendom omver stooten.

En dan volgt:

„Dit heeft Adolphus Venator wel gemerkt, die welke zeyt: dat die Leere die de zaligheyt hint aan de kennis Christi, ende de werken der Heidenen verklaert voor Gode zonden te syn, hangt aan de Leere van de Praedestinatie.”

Amice, vergis ik me erg, als ik aanneem, dat je van de catechisatie, de J.V. en de M.V. (want ik denk ook aldoor aan je meisje, en aan je zuster) nog genoeg weet, om Venator te kunnen vatten? Je begrijpt nu mijn pseudoniem wel, is 't niet? En anders moet je maar denken aan de bekende uitspraak, die ook al in Philalethes' mond is: „Vangt ons de Vossen (zeyt de Bruydegom der Gemeente Christus) de kleyne Vossen die de wynbergen verdueren”.

Zal dit laatste werk goed gebeuren, dan moet er systeem in zitten. Strooptochten zijn per slot van rekening toch maar gelegenheidstochten en stroopers zetten hier en daar 'n enkel vossenvalletje uit. Meer niet. Maar de jacht, die den wijngaard sparen wil, moet niet maar een enkel vosje vangen, dat je zelf voor de beenen loopt, maar liefst alle vosjes, die schadelijk zijn voor de opbrengst van den wijngaard. Zoo moet je b.v. tegenwoordig een kloppacht tegen onzuivere polemieken, hoe nuttig ook op zichzelf, vooral niet beschouwen als een systematisch vangen van die vossen, die een wijngaard bederven. Want de valsche ireniek is ook onder de schadelijke gedierten. Pantanechomenus werd altijd erg kwaad, als de vossen de teere plant van Trigland's stelling-nummer-twee loswoelden; géén polemieken, zei hij dan! En alle tolerantie-van-occasie hielpen het hem zuchten! Maar Philalethes had hem toch maar in 't vizier: meneer Pantanechomenus maaide er niet om, als het nuttig gewas van propositie-nummer-vier er aan ging. Toen was 't zijn beurt, te klagen: hij zei niet: geen polemieken, en evenmin: geen ireniek, maar: geen duivel, geen wereld, en geen eigen vleesch, noch in de polemieken, noch in de ireniek.

Hoe langer ik er over nadenk, hoe meer ik schik krijg aan den naam, waaronder ik je zoo af en toe, hoe vaak weet ik natuurlijk nog niet, hier hoop te ontmoeten. Ik hoop, dat je mee helpt jagen, jonge vriend; maar dan niet bij occasie!

En nu, voorloopig goeden dag. Steeds graag,

t.t.

ADOLPHUS VENATOR.

Meer boksch, dan schaapsch.

De H. J. de Groot, schrijver van het werk „Schaap en Bok, in één Hok”, hervormd predikant, heeft onlangs ook catechismuspreken uitgegeven. De J. Los van Slddeburen schrijft erover in „Ons Kerkblad”. De Los geeft eenige citaten uit de preek van ds de Groot. Handelende over de lankmoedigheid in de tucht, zegt ds de Groot:

Tusschen haakjes: ik zou wel eens willen weten of men in 1834 en 1836 met onze dwalende „broeders” al zoo gehandeld heeft van de zijde der Gescheidenen.

Ja, ik zou nog een stapje verder willen gaan. En vragen, of zelfs nu in de gescheiden kerken de tucht op zoo hooge trap staat.

Wel! als 't een aanzienlijk heer of rijken boer betreft, van wien een groot deel van het predikantstracament komt, dan zal 't wel heel stichtelijk toegaan.

Doch over een arme meid die zich misdragen heeft, valt men heen met man en macht, en rijdt over haar heen met koets en paard. Men stelt haar voor den preekstoel als de zondares bij uitnemendheid en houdt een tuchtpreek waarbij haar de beenen beven. Intusschen zitten al die heilige mannen in de banken, de ouderlingen en diakenen voorop. Als het echter tot een steeniging kwam, en die zonder zonde was mocht den eersten steen werpen — het bleef even stil als in Johannes 8. Er sulde geen enkele steen door de kerk.

Wat wil men nog meer van de hooggeroemde kerkelijke tucht?!

Even verder:

Een kerkeraad, die eenig lidmaat treft met den ban, moet de vaste overtuiging hebben, dat dat afgesneden lid op het eigenste oogenblik geen deel noch erve heeft in het koninkrijk van Christus en van God. Zoodat, als deze mensch kwam te sterven, hij regelrecht ter helle varen zou.

En hier volgt dan de „toepassing”:

Maar ziehier nu, in wat wonderlijk licht sommige tuchttoefeningen der gescheiden kerken komen te staan. Waar men immers meermalen iemand onder censuur zet, dewijl hij wel eens een godsdiensttoefening bezoekt in de Groote Kerk. Of dewijl hij in die kerk, ter oorzaak van een gemengd huwelijk, zijn kind heeft laten doopen, of de doopsbediening heeft bijgewoond van een kind uit zijn familie.

Geloof dan nu waarlijk die gescheiden kerkeraad, dat met zulk een daad die getuchtigde persoon zichzelf gezet heeft buiten het Rijk van Christus? „Nu, nu, men moet de dingen zoo diep niet ophalen en er niet zoo zwaar aan beuren!”

Neen. Maar met zulke lichtvaardige practijken maakt men de tucht, waar men dan zoo hoog mee wegloupt, tot een paskwil.

Thans neemt ds Los het woord:

Als men dit alles leest, is men geneigd zijn ogen eens uit te wrijven. Aldus, meent een Hervormd predikant in het jaar 1939, wordt de tucht in onze Gereformeerde Kerken toegepast. Ik behoef zijn uitspraken niet tegen te spreken. Met alle vrijmoedigheid laat ik het antwoord op de vraag: Wordt inderdaad de tucht in onze kerken toegepast, als het hier wordt voorgesteld? aan de lezers van „Ons Kerkblad” over. Ik weet zeker, dat allen zullen verklaren: deze voorstelling is bealst onjuist.

Waarom ik deze uittalingen van Ds de Groot hier heb aangehaald?

Ik heb in deze rubriek meermalen de pogingen, die door onze kerken zijn aangewend om tot meerdere eenheid te komen op kerkelijk gebied, ter sprake gebracht. Tot dusver hebben deze pogingen weinig succes gehad. Ziehier één van de oorzaken. Men weet niet meer, hoe het in andere kerken toegaat.

De ds de Groot onthoudt onze kerken hun ware naam en spreekt steeds van de gescheiden kerken. Inderdaad, onze Gereformeerde Kerken en de Nederl. Hervormde Kerk zijn gescheiden kerken. Maar dat de afstand tussen beiden zo groot is, dat een Hervormd predikant in gemeente kan menen, dat de tucht in onze kerken wordt toegepast, zoals het hier wordt voorgesteld, dat wisten we niet.

Ditmaal was er meer van den bok, dan van het schaap in het kerkhok te vernemen.

De Chr. Geref. Kerk en de pluriformiteit.

De Kersten heeft met „De Wakker” een discussie, welke hier blijve rusten. In „De Saambinder” geeft hij volgende herinnering:

De Synode der Chr. Geref. Kerk is tot de erkenning gekomen, dat door de Geref. Gemeenten in Nederland de historische lijn der kruiskerken niet is afgebroken. Op dien grond is toen in 1925 door de Synode der Chr. Geref. Kerk te Groningen het volgende besluit genomen:

„De Synode (der Chr. Geref. Kerk - K.) besluit de poging tot vereeniging met de Gereformeerde Gemeenten te komen, voort te zetten en deelt deswege de Synode der Gereformeerde Gemeenten mede, dat vereeniging, volgens haar, mogelijk is op den grondslag, waarop in 1869 de gemeenten onder 't kruis met de Afgescheidenen vereenigd zijn.” (Acta art. 49.)

Dit besluit had een geschiedenis. Tot een poging om met de Geref. Gemeenten te vereenigen was in 1919 door de Chr. Geref. Synode besloten, maar met de nadrukkelijke verklaring, dat de Chr. Geref. Kerk gebonden is aan het „behoud van het beginsel”

„dat alle Gereformeerden uit alle kerken naar eisch der Heilige Schrift en Formulieren van Eenigheid geroepen zijn zich tot de Chr. Geref. Kerk te voegen”. (Acta Syn. 1919 art. 62.)

De Chr. Geref. Kerk stond op het standpunt alleen de ware kerk in Nederland te zijn. Alle Gereformeerden daarbuiten waren volgens haar gehouden zich tot die „ware” Chr. Geref. Kerk te voegen. Van vereenigen was op dien grond voor de Geref. Gemeenten zelfs geen sprake. Ja, zulk een voorstel beoogde geen vereenigen, maar opslokken van anderen in de eenige, ware kerk in Nederland, t.w. de Chr. Gereformeerde.

Deputaten van beide kerkengroepen hebben deze zaken in een vergadering te Rotterdam oprecht besproken. Het gevolg is geweest, dat de Chr. Geref. Synode in 1925 tot de erkenning gekomen is dat de Geref. Gemeenten op den historischen grondslag der kruiskerken staan. Op voet van gelijkheid besloot toen de Chr. Geref. Synode met deze te onderhandelen, gelijk in 1869 geschied is in de vereeniging van vele kruiskerken met de Afgescheidenen. En die erkenning der Geref. Gemeenten vond haar grondslag hierin, dat de Geref. Gemeenten enerzijds de historische voortzetting waren van de actie Ledeboer en anderzijds (en daarom gaat het nu) van de kerken onder 't kruis van 1834-'39.

Hoe dit besluit der chr. geref. synode zich verdraagt met de in „De Wakker” soms gegeven betuiging van instemming met wat „De Heraut” over de pluriformiteit schreef, vat ik niet. Maar hetgeen ik niet vat, is meer, dan waar ik wel bij kan.

Ter a.
de Gere-
de chr.
zelf in
weeglijk
door we-
vigen er
Deze erk-
pluriform-
tot same-

Ds B.
gende:

He-
onde-
miss-
loof.
En
weten
der v
behan
te wa
Ma-
sies o
en on
in na
bedoe
loof”,
den”,
Catec
de vr
't W
aan o
gaan
zeg il
is de
beteel
Ma-
wense
gebru
dan i
de m
tweed
dat d
reden
dere
aanbe
Ik
gelool
Wij
loof”,
te n
loof”,
nogal
zeke
loof
onder
voudi
is he
het p
heil,
daar,
vurig
niet c
mag i
In
gelool
Het e
tweed
nu d
zijn a
komt,
worde
het k
van
heid
En
„klein
„klein
„toev
K1
We
sch
de Se
stand
Wa
dat v
(„Wa
En d
Matth
Nu
ter er
klein
en aa
heel g
loogel
zegge
dere,
dat ie
gen, c
het n
gerege
kent,
het m
niet d
Lat
in het
Een
nooit
Maar
Ze do
tijden
Jesux
weer
op d
wen
Das
„Hoe

Ter afsnijding van misverstand: ik zou niet graag de Geref. Kerken voor haar deel zien verklaren, wat de chr. geref. kerk heeft beweerd ten aanzien van zichzelf in 1919. Zie, wat ik onlangs schreef over de beweeglijkheid van het instituut. Een instituut, dat zelf, door welke oorzaak ook, de schuld draagt dat geloovigen er buiten blijven, vervalt in het kwaad der secte. Deze erkenning is natuurlijk heel wat anders dan een pluriformiteitstheorie. Want deze stompt den prikkel tot samenvoegen van wat bijeenhoort, af.

Wat is kleingeloof?

De B. Holwerda schrijft in „Amersf. Kb.“ het volgende:

Het is voldoende bekend, dat den laatsten tijd onder ons ook eenige deining was, tengevolge van misstanden en meningsverschillen inzake het geloof.

En 'k denk er natuurlijk niet aan, me in die wetenschappelijke debatten te mengen; en nog minder voel ik er iets voor vooruit te lopen op de behandeling, die ook van deze punten van de synode te wachten is.

Maar wel is me opgevallen, dat in die discussies ook aandacht is geschonken aan allerlei termen en onderscheidingen, die we hier, voor 'n goed deel in navolging van de Schrift, plegen te maken. Ik bedoel de kwesties van „klein geloof“ en „zwak geloof“, alsmede de betekenissen van „verzekerd worden“, vooral in verband ook met de zinsnede in de Catechismus, „dat elk bij zichzelf van zijn geloof uit de vruchten verzekerd zij“ (Zondag 32).

't Wil me voorkomen, dat wij zoo langzamerhand aan die termen een andere betekenis gaan geven, dan ze in de Schrift hebben. En nu zeg ik niet, dat dat nooit mag voorkomen. Soms is de nood ons opgelegd, een woord een heel speciale betekenis toe te kennen.

Maar over het algemeen lijkt het me toch niet wenschelijk, dat in het kerkelijk-theologisch spraakgebruik de woorden een andere betekenis hebben dan in den Bijbel. Dat wekt maar verwarring bij de menschen, als ze hun Bijbel lezen. En in de tweede plaats vertroebelt het ook de discussies, omdat de menschen dan heel licht langs elkaar heenredeneeren. Hanteert men dus een term in een andere dan de bijbelsche betekenis, dan verdient het aanbeveling, dat er duidelijk bij te zeggen.

Ik meen, dat zoodoende ook het debat over het geloofscap niet altijd even helder is geweest.

Wij spreken van „klein geloof“ en „zwak geloof“, maar denken dan daarbij aan wat we plegen te noemen het „toevluchtnemend geloof“. U weet: die onderscheiding maken we ook nogal eens: tusschen vertrouwend (verzekerd) en toevluchtnemend geloof. Nu laat ik in het midden, hoe we over die onderscheiding hebben te denken; ik constateer eenvoudig het gebruik ervan. Het vertrouwend geloof is het geloof, waarbij men vast verzekerd is van het persoonlijk deel aan den Heere Christus en Zijn heil. Het toevluchtnemend geloof zien we evenwel daar, waar iemand wel om die zekerheid bidt, er vurig naar verlangt, maar momenteel zich toch nog niet de zaligheid durft toewijden. Me dunkt: zoo mag ik het wel ongeveer omschrijven.

In den regel ziet men dan het toevluchtnemend geloof als voorstadium van het vertrouwend geloof. Het eerste is aarzelen, onzeker, schroomvallig; het tweede is vast en vrijmoedig. Meestal noemt men nu dat proces, waarbij iemand langzamerhand zijn aarzeling overwint en tot het vaste vertrouwen komt, „verzekerd worden“. Verzekerd worden is dan dus een psychisch gebeuren, waarbij het komt van weinig zekerheid tot veel zekerheid, van het heilbegeerig zoeken tot de vrijmoedigheid des geloofs.

En in dit raam hanteeren we dan ook de termen „klein geloof“ en „zwak geloof“, en de zin van „klein“ en „zwak“ is zakelijk dezelfde als die van „toevluchtnemend“.

Klein = zwak = toevluchtnemend. We willen nu eens even letten op de bijbelsche gegevens. Alleen met het doel, dat we de Schrift verstaan en alle verwarring en misverstand inzake elkaars bedoeling voorkomen.

Wat is „klein geloof“ in de Schrift? We vinden dat woord „kleingeloofige“ o.a. in Matth. 8:26 („Wat zijt ge vreesachtig, gij kleingeloofigen?“). En daartegenover staat dan „groot geloof“ in Matth. 15:28 („O vrouw, groot is uw geloof“).

Nu wijst evenwel de bekende theoloog Schlatter erop (Der Glaube im N.T., 4. Aufl., 111 v.), dat kleingeloof niet is een geloof, dat maar heel zwak en aarzelen geïfend wordt; niet een geloof van heel geringe intensiteit. Maar: een geloof, dat weer losgelaten wordt, dat zich niet handhaaft. Het wil zeggen, dat de activiteit van het geloof in een andere, moeilijker situatie onderbroken wordt. Het is, dat iemand kort is in het gelooven, zooals wij zeggen, dat iemand „kort is van memorie“: hij houdt het niet vol. Kleingeloofig is dus niet, dat iemand geregeld slechts aarzelen geloof; maar het betekent, dat iemand die vroeger kwam tot de daad van het zekere vertrouwen, het in een nieuwe situatie niet doet.

Laten we het maar concreet zien bij de discipelen in het schip. Wat voor geloof hadden die menschen? Een toevluchtnemend geloof, waarbij ze eigenlijk nooit zeker wisten, dat de Heiland hen verlost? Maar ze vertrouwen op Hem! Ze gelooven in Hem! Ze doen dat zoo maar, zonder aarzelen! Alleen nu, tijdens den storm, slaat hun de schrik om 't hart. Jezus had altijd voor hen gezorgd, maar zou Hij nu weer hen beveiligen in deze groote gevaren? Nu, op dit moment, zijn ze hun vertrouwen van anders, kwijt.

Daarom staat op de parallelplaats Marc. 4:10: „Hoe hebt ge geen geloof?“ en in Luc. 8:25:

„Waar is uw geloof?“ Daaruit blijkt, dat Jezus met kleingeloof bedoelt, dat hun geloof-van-vroeger nu niet geïfend wordt; Hij vindt het niet maar aarzelen, maar hij kan het heelmaal niet vinden. Want anders zouden of dachten ze altijd, als het even donker werd: Jezus zal wel zorgen. Maar op dit moment zijn ze angstig: zou Hij ons nu wel redden?

Kleingeloof, zoo zou ik als eerste conclusie het willen formuleeren — kleingeloof is iets heel anders dan het „toevluchtnemend“ geloof. Kleingeloof is niet de bestendige onzekerheid; niet de permanente aarzeling. Maar kleingeloof is: het een moment absoluut zeker, het volgende moment is alle zekerheid weg.

Erg goed tekenen heb ik nooit gekund; maar ik zou het willen voorstellen als het geloof-van-de-stippelijntje:-----

De geloofsactiviteit handhaaft zich niet, maar wordt onderbroken.

„Polemiek“ van „Friesch Kerkblad“.

In mijn beantwoording van ds J. Douma te Britsum betreffende 't geval John Knox heb ik hem, naar ik meen, met de stukken aangetoond (5 April j.l.) hoezeer hij zich vergiste in enkele stellige beweringen. Teneinde te voorkomen dat ds Douma op andere punten oversprong, liet ik voorloopig het bij één punt, om het volgende aan te snijden, als hij het eerste had afgehandeld. Volgens ds Douma's stellige bewering was „resipiscencia“ bekeering, niet berouw. Ik bewees, dat die bewering niet te handhaven was.

Erkent ds Douma dit nu? Teneinde zoo mee te werken aan een broederlijke polemiek, die de kwestie verder helpt?

Ach neen; met luchtigen pas loopt hij daárover heen, en schept alvast een sfeer, door de voorafgaande tirade:

Voor eenigen tijd wandelde ik na afloop van een vergadering met een vriend uit de dagen, toen wij nog samen de lagere school bezochten. Hij, die als Hoofd eener Gereformeerde School kerkelijk van harte meeleefde, sprak mij over Calvin's correspondentie met Knox en kon al evenmin als ik daarin iets anders lezen, dan dat Calvin ook aan kinderen van Roomsche ouders, mits onder waarborg van een Christelijke opvoeding, den doop wenschte toegediend te zien. Ook voor hem was het absoluut zeker, dat het bij de in Knox' schrijven genoemde „afgodendienaars“ niet gaat, zooals prof. Schilder verdedigt, over leden der Geref. kerk, zij het dan min sierlijke leden — dan was de vraag ook vrij onnoozel geweest — maar over nog Roomsche gebleven ouders. Hunne kinderen hadden, zegt Calvin, evenals die van geëxcommuniceerden, recht op den doop, omdat God Zijn verbondsbelofte „uitbreidt over duizend geslachten“, „de goddeloosheid der ouders den loop der genade niet afbreekt“ en overal, „waar de belijdenis van het Christendom niet heelemaal uitgebluscht is, de kinderen in hun recht zouden worden gekort“, wanneer hun de doop onthouden werd.

Maar, hoe duidelijk ook mijn vriend dit alles was, toch verwachtte hij verder antwoord van prof. Schilder en vroeg geïnteresseerd: „It scil my binje, hwet er dêrop to sizzen hat“.

En ook ik maakte mij geen illusies. Als iemand artikelen schrijven kan over het groote verschil tusschen Christus als Middelaar en als Hoofd (terwijl bijv. in Art. I, VII van de Dordtsche Leeregels van Christus gezegd wordt: „denwelken Hij (God) ook van eeuwigheid tot een Middelaar en Hoofd van alle uitverkorenen, en tot een fundament der zaligheid gesteld heeft“); als iemand artikelen schrijft over het groote verschil tusschen symbola en notae, symbolen en kenmerken der kerk, welke woorden Calvin als synoniemen gebruikt;

kortom, scholastische onderscheidingen weet te maken, waarbij die der Roomsche kerk tusschen latreia en douleia, aanbidding die God alleen toekomt en vereering die jegens de heiligen betaamt, waar een gewone Roomsche nooit goed terecht kan, nog maar kinderspel is —

dan kan zeker antwoord verwacht worden. En ik zei het mijn vriend na: it scil my binje.....

Tot zoover.

't Is wel een uiterst argumentvol gesprek, dat hier de plaats inneemt, die door degelijke bewijzen niet in beslag genomen wordt.....

Maar dat is tot daaraan toe.

Wat er verder volgt, is beneden pell.

De bij de dogmatiek van vóór en na zoo betekenisvolle kwestie van verbondsaluït met „Christus“ als Hoofd vóór den tijd dan wel met de geloovigen in den tijd in den Middelaar, wordt hier gebagatelliseerd als ware ze, nota bene, door mij uitgevonden. En het schijnberoeft op de Dordtsche Leeregels, waar wel van uitverkorenen, doch juist niet van bondelingen gesproken wordt, dekt de lading niet. Wat ik dr Berkouwer deed opmerken, schijnt geheel ontgaan te zijn aan dezen voorlichter in „Fr. Kbl.“.

De onhoudbare beweringen van dr de Bondt inzake „symbolen“ en „notae“ worden nog eens gerepeteerd, maar zonder dat er van de tegenargumenten nota genomen wordt. Als ik met de stukken bewijs, dat symbolen der kerk en kenmerken der ware contra de valsche kerk bij anderen oudtijds scherp onderscheiden worden, fantaseert ds Douma, dat ik de onderscheiding invoer. Argumentatie is weer afwezig. Zóó kan men de Ariezen, die niet meer lezen, van alles wijs maken. De vrienden raakt men zelf wel kwijt.

En intusschen warmen ds Douma en zijn vriend zich op: it scil my binje.

Maar ds Douma moet begrijpen, dat ik hier niet schrijf om hem en zijn partner aan een kijk-spel te helpen. Zoolang hij niet broederlijk behandeld worden wil, laat ik hem los, en verspil mijn tijd aan hem verder niet. Hij „maakt zich immers toch geen illusies?“ Hij weet immers bij voorbaat, dat 't maar máákwerk is?

Had hij behoorlijk gecageerd, ik zou hem graag den broederdienst van verder antwoord bewezen hebben. Maar wie zóó reageert, snijdt den pas tot verder antwoord af, en heeft voorloopig afgedaan.

Teneinde den schijn te ontgaan, als zou ik niet meer weten te antwoorden, verklaar ik hier: indien er buiten de redactie van „Fr. Kbl.“ om, ook maar vijf ingeschreven abonneés van ons blad zijn, die mij berichten, dat ze prijs stellen op beantwoording der nog niet behandelde „argumenten“ van ds J. Douma, en die mij verlof geven, hun naam in dit verband te noemen, dan zal ik om hunnentwil alsnog het geval verder afhandelen. Anders gun ik ds Douma zijn verhelderende conversatie, al betreur ik zijn ingaan tegen de synodale wenschen nopens de polemiek.

Luchtfoto's.

De „Groene Amsterdammer“ schreef:

De camera speelt een groote rol in dezen oorlog. Honderden foto's worden gemaakt gedurende verkenningsvluchten om te worden gemonteerd tot een gedetailleerde kaart, welke het vijandelijk gebied tot in de kleinste bijzonderheden toont. En behalve voor deze militaire doeleinden, wordt de camera ook gebruikt voor de propaganda in de neutrale landen. Want het maakt indruk, indien foto's worden gepubliceerd van vijandelijke vliegvelden, havens of verdedigingslinies, vooral indien men in de veronderstelling leeft, dat die foto's in oorlogstijd werden genomen.

De lucht-fotografie kwam eigenlijk pas goed tot ontwikkeling tijdens den vorigen oorlog en van de ervaring, toentertijd opgedaan, werd in de nu weer achter ons liggende periode van vrede dankbaar gebruik gemaakt. Groote gebieden, waarvan het in kaart brengen volgens de orthodoxe methodes jaren en jaren zou hebben gevorderd, werden van de lucht uit gefotografeerd en men verkreeg op die manier in enkele maanden een perfecte fotografische kaart, van groote waarde niet alleen voor de geographen, doch ook voor houtvesters en geologen. Met behulp der lucht-fotografie werden nieuwe kaarten gemaakt van steden en havencomplexen, de topografische dienst maakte dankbaar gebruik van dit nieuwe hulpmiddel om zijn bestaande kaarten up to date te brengen.

Luchtfoto's kwamen in de mode omdat zij beter dan andere foto's het onderwerp tot hun recht deden komen en diverse fotobureaux bezaten of een eigen vliegtuig of zij huurden geregeld een machine voor dit werk. In Engeland o.a. werd den lucht-fotografen weinig of niets in den weg gelegd en zoo kon het gebeuren, dat in den loop der jaren een enorme bibliotheek van luchtfoto's ontstond.

Iedere stad van eenige betekenis, iedere haven, marine-etablissemment, spoorwegstations, vliegvelden, enz. enz. werden „genomen“ en uit deze collectie wordt thans geput. Op het eerste gezicht lijken die kiekjes echt, in werkelijkheid zijn ze vóór den oorlog gemaakt. Soms vertoonen ze korte schaduwen, hetgeen er op wijst, dat de foto onmogelijk kan zijn genomen in het najaar of den winter. Soms ook komen gebouwen, welke den laatsten tijd zijn neergezet, niet op de gepubliceerde kiekjes voor. Typeerend in dit opzicht was de hierbij gereproduceerde lucht-foto van een belangrijke petroleumhaven met honderden tanks. In de eerste plaats zijn al die tanks wit geschilderd, hetgeen zeker niet het geval is in tijd van oorlog, want alle gebouwen van militaire betekenis, en hieronder vallen alle petroleumtanks, zijn zorgvuldig gecamoufleerd. Ten tweede, alle tanks op drie na, vertoonen hun schaduw. Die drie tanks konden dat niet doen om de eenvoudige reden, dat zij op het tijdstip, dat de foto werd genomen, nog niet bestonden. Men was nog bezig met de fundeeringen en door deze kleine „vergissing“ was het tevens mogelijk den datum vast te stellen waarop die kiek was genomen, n.l. in 1937.

Wij zagen een Deutsche foto van een Engelsch vliegveld met een groot aantal toestellen. Het getal kwam ons bekend voor en wij bladerden eens in oude tijdschriften; de kiek bleek genomen te zijn tijdens een vliegfeest in 1933. Niet alle foto's zijn onecht natuurlijk. Ettelijke malen zijn verkenningsvliegtuigen boven de Firth of Forth geweest en hebben daar gefotografeerd; op verschillende van deze foto's zijn de ontploffende bommen duidelijk te zien. Ook Dover en andere kustplaatsen zijn van groote hoogte gekiekt. Allicht. Maar deze plaatjes zijn blijkbaar niet mooi genoeg, hun propagandistische waarde wordt onvoldoende geacht en het materiaal wordt gecompliceerd door kiekjes, die het eerste oogblik mogen imponeren, doch bij nauwkeurig bekijken niet echt blijken te zijn. Een beetje kinderachtig, een dergelijke soort propaganda!

K. S.

Generale Synode der Gereformeerde Kerken.

Donderdagmorgen 25 April kwam de Generale Synode der Geref. Kerken te Sneek in openbare, tevens voorloopige slotzitting bijeen.

De Voorzitter, Ds J. L. Schouten, opende de zitting op gebruikelijke wijze, hield appel-nominaal en stelde aan de orde het rapport inzake het

Hulpverhoor.

De Voorzitter richtte een woord van dank tot den